

HEMŞİRELERİN BİLİMSEL ARAŞTIRMA SÜRECİNE İLİŞKİN DENEYİMLERİ VE KARŞILAŞTIKLARI ENGELLER

Nurses' Experiences Regarding the Scientific Research Process and Obstacles Encounter

Cemile SAVCI¹ Gülser ŞERBETÇİ² Hacer ÖZEL³
¹İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul
²SBÜ Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
³Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

Geliş Tarihi / Received: 22.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 26.05.2021

ÖZ

Araştırma, hemşirelerin klinik uygulama alanlarındaki bir bilimsel araştırma sürecini yönetme durumlarını, deneyimlerini, karşılaştıkları engelleri ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanmıştır. Tanımlayıcı tipteki araştırmanın evrenini, Nisan-Mayıs 2017 tarihleri arasında İstanbul İlinde 10 sağlık kuruluşunda görevli 1270 hemşire, örneklemini ise, 0.05 örnekleme hatası ile 295 hemşire oluşturmuştur. Veriler etik kurul onayı alınarak 18 sorudan oluşan "Yapılandırılmış Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Veriler SPSS 22 programı kullanılarak tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiş, önemlilik düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Katılımcıların %56.6'sının lisans mezunu olduğu, %51.9'unun bir bilimsel araştırma sürecini yönettiği belirlenmiştir. Daha önce bilimsel araştırma sürecini yönetmeme nedenleri; iş yükü fazlalığı (%30.2), zaman yetersizliği (%23.1), bilimsel araştırmanın nasıl yapıldığını bilmemek (%18.6) olduğu belirlenmiştir. Bilimsel araştırma sürecinde ise; araştırmanın makale olarak yazılması (%40.3), araştırma konusuna karar verme (%39.9), araştırma konusuyla ilgili kaynağa ulaşma (%33.3) konularında sıklıkla güçlük yaşadıkları saptanmıştır. Bilimsel araştırma sürecini yönetme durumunu yordamada yaşın ($p < 0.05$), eğitim düzeyinin ($p = 0.000$) ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumunun ($p = 0.000$) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu belirlenmiştir ($p = 0.000$).

Anahtar kelimeler: Araştırma, Araştırma faaliyetleri, Hemşirelik.

ABSTRACT

The study was planned to determine the nurses' management of a scientific research process in the fields of clinical practice, their experiences, the obstacles they face and the factors that affect them. The population of the descriptive study consisted of 1270 nurses working in 10 health institutions in Istanbul between April and May 2017. The sample was composed of 295 nurses with a sampling error of 0.05. The data were collected using a "Structured Information Form" consisting of 18 questions in total, after approval of the ethics committee. The data were analyzed by descriptive statistical methods using the SPSS 22 program. The significance level was accepted as $p < 0.05$. 56.6% of the participants had a bachelor's degree, 51.9% managed a scientific research process determined. It was observed that issues such as excessive workload (30.2%), lack of time (23.1%), not knowing how to conduct scientific research (18.6%) took the first place. In the scientific research process, it was determined that they often had difficulties in writing the research as an article (40.3%), deciding on the research topic (39.9%), reaching the source related to the research subject (33.3%). It was determined that age ($p < 0.05$), education level ($p = 0.000$) and having education about scientific research process ($p = 0.000$) had statistically significant positive effects in predicting the state of managing the scientific research process ($p = 0.000$).

Keywords: Nursing, Research, Research activities.

GİRİŞ

Değişen dünyadaki sürekli ve hızlı bilimsel gelişmeler, kaynakların etkin kullanılması gerektiğini, mesleki eğitim ve uygulamaların geliştirilmesini ve yeni bilgilerin belirlenmesinde bir araç olarak araştırmaya olan gereksinimi vurgulamaktadır (Wilson ve Butterworth, 2000). Her meslek gurubunun amacı, en yüksek düzeyde kaliteli ve yararlı hizmet sunmaktır. Bu amaca ulaşabilmesi için meslekler, kendi mesleki bilgi yapılarını ve uygulamalarını geliştiren bilimsel araştırmalara gereksinim duymaktadır. Hemşireliğin diğer mesleklerden ayrı olarak kendi bilgi yapısını oluşturma zorunluluğu, hemşirelik alanında bu gereksinimin doğmasında önemli bir etkidir (Emiroğlu, Terzioğlu, Ünlü, ve Bulut, 2005). Hemşirelikte araştırma ilk olarak, Florence Nightingale'in Kırım Savaşı'nda yaralanan askerlerin ölüm oranlarında azalmaya yol açan nedenleri titiz bir şekilde belgelendirmesiyle başlamış ve son 200 yıldır hemşirelik mesleğinin bir parçası olmuştur (Berthelsen ve Hølge-Hazelton, 2017).

Araştırma, bilimsel gelişmenin en temel aracıdır (Öztürk, Kaya, Ayık, Uygur, ve Cengiz, 2010). Uygulamalı bir disiplin olan hemşirelik mesleğinde yapılan araştırmalar, teorik bilgi içeriğini artırmakta ve hemşirelik uygulamaları için güçlü bir bilimsel taban oluşturmaktadır (Bayık, 2002). Uluslararası Hemşireler Konseyi (International Council of Nurses-ICN), hemşirelik mesleğinin bilimsel araştırma temelli uygulamalarla yapılabileceğini belirtmiştir (Özdil, Özcan, Muz, ve Turaç, 2019). Yapılan araştırmalar, araştırma yapma ve sonuçlarının uygulamaya geçirilmesinde araştırmaya verilen değer ile araştırma yapma konusunda bilgi ve beceri düzeyinin etkili olduğunu ortaya koymuştur (Emiroğlu vd., 2005; Kelleci, Gölbaşı, Yılmaz, ve Doğan, 2008; Veeramah, 2004; Vijayalakshmi, Pashupu, Thimmaiah, ve Math, 2014). Literatürde, çoğu belirsizliğini korusa da, hemşirelerin bir araştırma sürecini yürütmesini engelleyen çok sayıda engel olduğu belirtilmektedir. Araştırmalarda, idari destek eksikliği, finansman eksikliği, sınırlı araştırma bilgisi (Kajermo, Nordstrom, Krusebrant, ve Lutzen, 2001), zaman yetersizliği, ilgi ve motivasyon eksikliği, mevcut araştırma literatürüne ilişkin yetersiz farkındalık, araştırma sürecinin yetersiz anlaşılması (Hofmeister, 2007; Kovačević, Prlić, ve Matijašević, 2017) bu engeller arasında gösterilmektedir. Platin (2000), Türkiye'de hemşirelerin araştırma yapma konusunda bilgi gereksinimi olduğu, yurt dışındaki çalışmaların dil yetersizliği nedeniyle yeterince okunamadığını belirtmiştir.

Türkiye'de hemşirelik alanında yapılan araştırmalar giderek artmakta olup, bu durum hemşirelerin bir araştırma sürecini yönetme deneyimlerinin, karşılaştıkları engellerin ve

etkileyen faktörlerin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt arandı.

Araştırma Soruları:

1. Hemşirelerin baştan sona bir bilimsel araştırma sürecini yönetme durumları nedir?
2. Hemşirelerin bilimsel araştırma sürecinde karşılaştıkları engeller nelerdir?
3. Hemşirelerin bilimsel araştırma sürecini yönetme durumlarını etkileyen faktörler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı tipte bir çalışma olarak uygulandı.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Nisan-Mayıs 2017 tarihleri arasında İstanbul ilinde 10 sağlık kuruluşunda (beş eğitim ve araştırma hastanesi ile beş devlet hastanesi) görevli 1270 hemşire oluşturdu. Örneklem büyüklüğü, evrenin bilinen örneklem hesabı formülü kullanılarak, 0.05 örnekleme hatası ile (%95 güven düzeyinde) hesaplandı. Buna göre, araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan (18 yaş üzerinde olan, kurumda en az bir yıldır görev yapan, araştırmanın yürütüleceği tarih aralığında izinli ya da raporlu olmayan, gönüllü hemşireler) 295 hemşire örneklemi oluşturdu.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, hemşirelerin tanıtıcı özelliklerini içeren altı soru ile bilimsel araştırmalara sürecinde yer alma durumları, deneyimleri ile araştırma yaparken karşılaştıkları engelleri belirlemeye yönelik 12 olmak üzere toplam 18 sorudan oluşan “Yapılandırılmış Bilgi Formu” kullanıldı. Sorular, literatür incelemesi (Aydın, Adıgüzel, ve Topal, 2015; Emiroğlu vd., 2005; Vijayalakshmi vd., 2014) ve araştırmaya başlamadan önce sağlık kurumlarında görevli hemşirelerle yapılan görüşmeler neticesinde oluşturuldu.

Verilerin Toplanması

Veriler, katılımcıların uygun olduğu saatlerde yaklaşık 5-10 dakika süren yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülmesi için etik kurul onayı (Karar Tarihi: 11.04.2017. Karar Numarası: 631) ile araştırmanın yürütüleceği sağlık kuruluşlarının bağlı olduğu kurumdan gerekli izinler alındı. Katılımcılara “Helsinki Bildirgesi” doğrultusunda araştırma konusu hakkında açıklama yapılarak, elde edilecek verilerin yalnızca araştırma kapsamında kullanılacağı ve gizliliğin sağlanacağı belirtilerek onamları alındı.

Verilerin Analizi

Veri analizi SPSS 22 istatistik programı ile yapıldı. Kategorik ve sürekli değişkenler için tanımlayıcı istatistiklerde sayı, yüzde değer verildi. Verilerin normal dağılıma uygunluklarının belirlenmesinde “Kolmogorov-Smirnov” testi kullanıldı. Normal dağılıma sahip iki sınıflandırılmış değişkenin ilişkilerinin incelenmesinde “Ki Kare Testi” kullanıldı. Bilimsel araştırma sürecini yönetme durumunun yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi yapılarak R^2 değeri hesaplandı. Analizler için %95 güven düzeyinde anlamlılık seviyesi $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşirelerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde; %37.3’ünün 35 yaş ve üzerinde olduğu, %89’unun kadın olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu (%56.6) olduğu araştırmada, %32.9’unun meslekte toplam çalışma süresinin 15 yıl ve üzerinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin Bireysel ve Mesleki Özelliklerinin Dağılımı (n=295)

Özellikler	n	%
Yaş (yıl)		
20-24	52	17.6
25-29	62	21,0
30-34	71	24.1
35 ve üzeri	110	37.3
Cinsiyet		
Kadın	259	87.8
Erkek	36	12.2
Eğitim düzeyi		
Lise	28	9.5
Önlisans	38	12.9
Lisans	167	56.6
Lisansüstü	62	21,0
Meslekte Toplam Çalışma Süresi (yıl)		
1-4	93	31,5
5-9	66	22.4
10-14	39	13.2
15 ve üzeri	97	32.9
Çalıştığı klinik/birim		

Dahili klinikler	144	50,5
Cerrahi klinikler	116	41,0
Acil tıp kliniği	25	8,5

Katılımcıların %73.6'sının bilimsel araştırma süreci konusunda eğitim aldığı ve %65.1'inin bu eğitimi lisans eğitimleri sırasında aldıkları, %51,9'unun bir bilimsel araştırma sürecini yönettiği ve araştırmaların çoğunluğunun bireysel araştırma projesi (%36.5) olarak gerçekleştirildiği saptanmıştır. Daha önce herhangi bir bilimsel araştırma sürecini yönetmeme nedenleri; iş yükü fazlalığı (%30.2), zaman yetersizliği (%23.1) ve bilimsel araştırmanın nasıl yapıldığını bilmemek (%18.6) olarak sıralanmıştır (Tablo 2).

Daha önce bir bilimsel araştırma sürecini yöneten katılımcıların bilimsel araştırmaya başlamadan önce sıklıkla araştırma konusuna karar verme (%39.9) ve araştırma konusuyla ilgili kaynağa ulaşma (%33.3) hususlarında güçlük yaşadıkları görülmüştür. Araştırma konusunu belirlerken; konunun güncel olmasına önem verdikleri (%43.2) ve mesleki deneyim ve gözlemlerin de etkili olduğu (31,1) belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun araştırma konusu ile ilgili literatür/kaynak tararken; dil sorunu nedeniyle yurtdışı kaynaklardan yeterince yararlanamadıkları (%39.3), bazı konularda yeterli Türkçe kaynak bulamadıkları (%13.8), kaynak tararken çok zaman harcadıkları (%12.5) ve konuyla ilgili kaynak ayıklarken güçlük yaşadıkları (%12.5) saptanmıştır. Araştırma izni başvuru sürecinde; daha çok etik kurul onayı (%38.7) ile kurum izni (%25.8) başvurusunda güçlük yaşadıkları belirlenmiştir. Araştırmanın uygulanması aşamasında; sıklıkla verilerin istatistiksel analizi (%24.9) konusunda sorun yaşadıkları, bunun nedeninin istatistik yöntemleri ve analiz hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak (%35.0) olduğu saptanmıştır. Araştırmanın makale olarak yayımlanması aşamasında ise; araştırmanın makale olarak yazılması (%40.3) ve araştırma makalesini yayımlayacak derginin belirlenmesi (%20.5) konularında katılımcıların sıklıkla güçlük yaşadıkları görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Bilimsel Araştırma Süreci Deneyimleri ve Karşılaştıkları Engeller (n=295)

Özellikler	n	%
Bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma		
Evet	217	73.6
Hayır	78	26.4
Nerede aldığı*		
Lisans eğitimi	178	65.1
Lisansüstü eğitim	55	20.1
Hizmet içi eğitim	33	12.1
Kongre/sempozyum	7	2.6
Bir bilimsel araştırma sürecini yönetme durumu		
Evet	153	51,9
Hayır	142	48,1
Yönetilen bilimsel araştırmanın türü*		

Bireysel araştırma projesi	74	36.5
Lisans bitirme projesi	60	29.6
Lisansüstü tezi (doktora tezi=1, yüksek lisans tezi=43)	44	21,7
Tezsiz yüksek lisans projesi	24	11,8
Bilimsel araştırma sürecini yönetememe nedenleri*		
İş yükü fazlalığı	60	30.2
Zaman yetersizliği	46	23.1
Bilimsel araştırmanın nasıl yapıldığını bilmemek	37	18.6
Bilimsel araştırma yapma ilgi/desteğinin olmaması	25	12.6
Bilimsel araştırma kültürünün olmaması	18	9.0
Diğer sağlık disiplinlerinin desteğinin, işbirliğinin yetersizliği/olmaması	13	6.5
Araştırmaya başlamadan önce karşılaşılan engeller*		
Araştırma konusuna karar verme	67	39.9
Araştırma konusuyla ilgili kaynaklara ulaşma/kaynak tarama	56	33.3
Araştırma izni alma (kurum izni, etik kurul izni, vb.)	45	26.8
Araştırma konusunu belirlerken nelere dikkat edildiği*		
Güncel olması	79	43.2
Deneyimler ve gözlemler	57	31,1
İlgi alanı olması	47	25.7
Literatür/kaynak taramadaki engeller*		
Dil sorunu nedeniyle yurtdışı kaynaklardan yararlanamama	88	39.3
Yeterli Türkçe kaynak bulamama	31	13.8
Çok zaman alması	28	12.5
İnternet ağının sınırlı olması	27	12.1
Kaynak ayıklama	28	12.5
Veri tabanını etkin kullanamama	22	9.8
Araştırma izni sürecindeki engeller*		
Etik Kurul Onayı başvurusu	75	38.7
Kurum izni başvurusu	50	25.8
Uygulama alanının/biriminin üst düzey yöneticisinden izin alma	29	14.9
Hasta katılımcıdan izin alma	18	9.3
Çalışma yapılacak sağlık personelinde izin alma	14	7.2
Hasta katılımcının ailesinden/yasal vasisinden izin alma	8	4.1
Uygulama aşamasındaki engeller*		
Verilerin istatistiksel analizi	56	24.9
Kaynaklara ulaşma ve kaynak tarama	50	22.2
Zaman yetersizliği	45	20.0
Veri toplama	39	17.3
Verilerin yorumlanması	30	13.3
Raporlama	5	2.2
İstatistiksel analiz aşamasındaki engeller*		
İstatistik yöntemleri ve analiz hakkında yeterli bilgiye sahip olmama	72	35.0
Kurumda destek alınabilecek istatistik danışmanının olmaması	62	30.1
İstatistiksel değerlendirmelerin yüksek ücret gerektirmesi	56	27.2
Bilgisayarı etkin kullanamama	16	7.8
Yayımlama aşamasındaki engeller*		
Araştırmanın makale olarak yazılması konusunda bilgi eksikliği	71	40.3
Araştırma makalesini yayımlayacak derginin belirlenmesi	36	20.5
Araştırmacı listesine araştırmada sorumluluk almamış çeşitli otoritelerin (yönetici ve diğer çalışanlar) eklenmesi	35	19.9
Yayımlama süresinin uzun olması	34	19.3

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Katılımcıların yaşı, eğitim düzeyi ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumları ile bir bilimsel araştırma sürecini yönetmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$: Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Bazı Bireysel Özellikleri ile Bilimsel Araştırma Sürecini Yönetme Durumunun Karşılaştırılması (n=295)

		Bilimsel araştırma sürecini yönetme durumu		X ²	p
		Evvet n (%)	Hayır n (%)		
Yaş	20-24	21 (40.4)	31 (59.6)	12.685	0.005*
	25-29	38 (61,3)	24 (38.7)		
	30-34	46 (64.8)	25 (35.2)		
	35 ve üzeri	48 (43.6)	62 (56.4)		
Cinsiyet	Kadın	138 (53.3)	121 (46.7)	1,708	0.191
	Erkek	15 (41,7)	21 (58.3)		
Eğitim düzeyi	Lise	2 (7.1)	26 (92.9)	83.601	0.000*
	Ön lisans	8 (21,1)	30 (78.9)		
	Lisans	84 (50.3)	83 (49.7)		
	Lisansüstü	59 (95.2)	3 (4.8)		
Meslekte çalışma süresi (yıl)	1-4	47 (50.5)	46 (49.5)	0.798	0.850
	5-9	36 (54.5)	30 (45.5)		
	10-14	22 (56.4)	17 (43.6)		
	15 ve üzeri	48 (49.5)	49 (50.5)		
Bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma	Evvet	152 (70.0)	65 (30.0)	108.672	0.000*
	Hayır	1 (1,3)	77 (98.7)		

Ki Kare Testi (X²), *p<0.05

Bilimsel araştırma sürecini yönetme durumunu yordamada yaşın (β : 0.113), eğitim düzeyinin (β : 0.327) ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumunun (β : 0.452) pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu belirlendi (F: 56.412. p: 0.000). Bu üç değişkenin bilimsel araştırma sürecini yönetme durumundaki varyansın %44'ünü açıkladığı saptandı (R²: 0.444) (Tablo 4).

Tablo 4. Bilimsel Araştırma Sürecini Yönetme Durumuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon

	Bilimsel araştırma sürecini yönetme durumu			
	R ²	Δ R ²	β	p
Yaş			0.113	0.014
Eğitim düzeyi			0.327	0.000
Bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma	0.444	0.438	0.452	0.000
F=77.414				
P=0.000				

TARTIŞMA

Dünyadaki hızlı ve sürekli gelişmeler tüm mesleklerde olduğu gibi hemşirelikte de kendini göstermiş, hemşireler bilimsel ve teknolojik alandaki beklentilere yanıt verebilmek için araştırma yapmanın gerekliliğini benimsemişlerdir (Cozier, 2004; Glacken ve Chaney, 2004). Araştırma yapma ve araştırma sonuçlarının uygulamaya geçirilmesi kişisel bir seçimin ya da tercihin ötesinde hemşireler için mesleki bir sorumluluk olmakla birlikte, bakım sonuçlarını iyileştirmek için hemşirelerin araştırmalara dahil olmaları tartışılmazdır.

Hemşirelerin bir araştırma sürecini yönetme deneyimlerini karşılaştıkları engelleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada; katılımcıların çoğunluğunun lisans ve lisansüstü eğitim programları esnasında bilimsel araştırma süreci ile ilgili eğitim aldıkları, yarısının bir bilimsel araştırma sürecini yönettiği saptanmıştır. Daha önce herhangi bir bilimsel araştırma sürecini yönetmeme nedenleri; iş yükü fazlalığı, zaman yetersizliği ve bilimsel araştırmanın nasıl yapıldığını bilmemek olarak sıralanmıştır. Aydın ve arkadaşlarının (2015) araştırmasında ebe ve hemşirelerin %57.8'i bir araştırmanın herhangi bir sürecinde yer aldıklarını, %43.8'i ise bilimsel araştırma konusunda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı araştırmada, araştırma yapmama nedenleri arasında ise, zaman ayıramama, motive edici ortamın olmaması ve çalışma ortamının uygunsuzluğu gibi nedenler sıralanmıştır. Emiroğlu ve arkadaşlarının (2005) araştırmasında, bilimsel araştırma yapmama nedenleri arasında zaman eksikliği ve araştırma bilgisinin yetersizliğinin yanı sıra çalışma ortamında hemşirelik araştırmalarının yeterince desteklenmemesi yer almaktadır. Yava vd. (2008)'nin araştırmasında hemşirelerin araştırma yapma konusunda karşılaştıkları engellerin başında zaman yetersizliği yer almaktadır. Squires, Estabrooks, ve Gustavsson (2011)'un 45 araştırmayı değerlendirdikleri sistematik derlemede inanç, tutum, konferanslara ve hizmet içi eğitimlere katılım, lisansüstü eğitim almış olmak araştırma sürecine katılmayı etkileyen bireysel faktörler olarak belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar (Kocaman, 2017; Meijers vd., 2006; Squires vd., 2011) çevresel faktörler gibi değiştirilebilir belirleyicilerin yaş, cinsiyet, çalışma yılı gibi bireysel özelliklerden daha etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, değiştirilebilir belirleyiciler üzerinde durmak, etkileyen faktörleri daha geniş bir çerçevede ele almak gerekmektedir.

Daha önce bir bilimsel araştırma sürecini yöneten katılımcıların bilimsel araştırmaya başlamadan önce araştırma konusuna karar verme, araştırma konusuyla ilgili kaynağa ulaşma ve araştırma izni alma (kurum izni, etik kurul izni, vb.) hususlarında güçlük yaşadıkları belirlenmiştir. Akbulut, Çepni ve Şahin (2013)'in araştırmasında, katılımcıların tez araştırma konusuna karar verme sürecinde literatürden kaynaklanan birtakım zorluklar yaşadıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Gerekli prosedürlerin çok fazla olması ve zaman alması gibi nedenlerle araştırmanın yürütüleceği kurum ya da kurumlardan izin alınmasında güçlükler yaşanabilmektedir. Birçok tez çalışmasına bu nedenle geç başlanmakta, hatta konu değişikliği yapılmaktadır. Etik açıdan uygun bulunduğu halde kurum izni alınmadığı için yapılamayan araştırmalar da zaman ve emek kaybı gibi sonuçlar doğurmaktadır (Akpınar, 2017).

Araştırmada, katılımcıların araştırma konusunu belirlerken konunun güncel olmasına önem verdikleri, mesleki deneyim ve gözlemlerin araştırma konusuna karar vermede etkili

olduğu görülmüştür. Araştırma konusunu belirlemede uygulamadaki gözlem ve deneyimler en önemli kaynaklardır (Nahcivan, 2014). Bu araştırmada da, katılımcıların klinik ortamda bulunmaları nedeniyle araştırma konusunu belirlerken genellikle mesleki deneyim ve gözlemlerini göz önünde bulundurdıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki hemşirelerin araştırma konusu ile ilgili literatür/kaynak tararken bazı konularda yeterli Türkçe kaynak bulamadıkları, dil sorunu nedeniyle yurtdışı yayınlardan yeterince yararlanamadıkları belirlenmiştir. Kaynak/literatür tarama araştırma sürecinin tüm aşamaları boyunca devam eden araştırma okumayı, araştırma okuma ise bilgi, beceri ve yabancı dil bilgisi gerektiren aktif bir süreçtir. Arslanhan'ın (2019) araştırmasında hemşireler, araştırmalar genellikle yabancı bir dilde yayımlandığı için anlamada güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Oranta, Routasalo ve Hupli (2002)'nin araştırmasında hemşirelerin yabancı dil nedeniyle yapılmış araştırmaları anlamada güçlük yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, bilgisayar teknolojisinin giderek yaygınlaştığı günümüzde araştırma makalelerinin çoğu elektronik ortamda yayınlanmaktadır. Bu durumda, özellikle literatür tarama sürecinde hemşirelerin bilgisayar ve interneti yetkin kullanması gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Araştırmanın uygulanması aşamasında katılımcıların sıklıkla verilerin istatistiksel analizi konusunda güçlük yaşadıkları, bunun nedeninin istatistik ve analiz yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak olduğu saptanmıştır. Oranta vd. (2002)'nin araştırmasında, araştırma metodolojisi yanı sıra istatistiksel analiz yapmak ve yorumlamak araştırma ile ilgili karşılaşılan engeller olarak belirtilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun (%58.2) lisans mezunu olduğu göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın bu bulgusu, hemşirelik lisans eğitim programında araştırma veya istatistik derslerinde kazandırılan araştırma bilgi ve becerilerinin uygulamaya aktarımında sıkıntılar yaşandığını düşündürdü.

Katılımcıların yayımlanma aşamasında; sıklıkla araştırmanın makale olarak yazılması ve araştırma makalesini yayımlayacak derginin belirlenmesi konularında güçlük yaşadıkları belirlenmiştir. Bilimsel mesleki dergiler hemşirelerin mesleki gelişiminde ve bilimsel bilgi paylaşımını artırmada etkin rol oynadığı gibi, mesleki yayın organları oluşturmak hemşirelerin mesleğine karşı yerine getirmesi gereken en önemli sorumluluklarından biridir (Aydın vd., 2015; Emiroğlu vd., 2005). Yayın yapmak bilimsel yöntemin son ve en önemli aşamasıdır. Araştırma sonucu elde edilen verilerin raporlanarak, akademik ve bilimsel dergilerde veya kitap, panel, sempozyum gibi yayın kanalları aracılığıyla duyurulması, araştırmanın tamamlanması ve bilginin kullanılabilir hale gelmesi açısından oldukça önemlidir (Gören ve Yalım, 2015; Yılmaz, Yazgan, Dur, Salman, ve Demir, 2017). Yılmaz

vd. (2017)'nin 1977-2016 tarihleri arasında Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayımlanma durumu ile ilgili yaptıkları araştırmada, tezlerin %17.2'sinin yayımlanması sürecinde sıkıntıların olduğu görülmüştür.

Katılımcıların yaşı, eğitim düzeyi ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumları ile bir bilimsel araştırma sürecini yönetme durumları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yılmaz ve Tel'in araştırmasında (2010) yüksek lisans mezunu hemşirelerin araştırma sürecini yönetme ve araştırma sürecinde sorumluluk alma durumlarını diğer hemşirelerden anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu, katılımcıların çoğunluğunun lisans ve lisansüstü mezunu olması ile bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim almış olmasının yansıması olarak düşünüldü.

Araştırmada, yaşın, eğitim düzeyinin ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumunun hemşirelerin bir bilimsel bir araştırma sürecini yönetmede etkili olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda eğitim düzeyinin araştırma yapmaya yönelik olumlu tutumu etkilediği, lisans mezunu hemşirelerin meslek lisesi mezunlarına göre motivasyonlarının daha fazla olduğu (Kovačević, Prlić, ve Matijašević, 2017; Mehrdad, Salsali, ve Kazemnejad, 2008) ve araştırma sürecinde yer alma oranının arttığı belirtilmektedir (Çankaya vd., 2018; Kelleci vd., 2008; Veeramah, 2004; Vijayalakshmi vd., 2014). Hicks (1995)'in araştırmasında, lisans düzeyindeki temel hemşirelik programında yer alan araştırma eğitimine ek olarak yürütülen araştırma eğitiminin, hemşirelerin araştırmaya katılımını ve yayın yapma aktivitesini olumlu etkilediği görülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir ilde ve 10 sağlık kurumunda gerçekleştirilmesi ile katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu olması elde edilen bulguların tüm hemşirelere genellenmesini engellemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamındaki hemşirelerin yarısının bir bilimsel araştırma sürecini baştan sona yönettiği belirlenmiştir. Araştırma sürecini yönetememe nedenleri; iş yükü fazlalığı, zaman yetersizliği, bilimsel araştırmanın nasıl yapıldığını bilmemek gibi nedenler olarak sıralanmıştır. Katılımcıların araştırma sürecinde; araştırmanın konusuna karar verme, araştırma konusuyla ilgili kaynağa ulaşma, araştırma etik kurul onayı ile kurum izni alma, verilerin istatistiksel analizi, araştırmanın makale olarak yazılması ve araştırma makalesini yayımlayacak derginin belirlenmesi hususlarında engellerle karşılaştıkları saptanmıştır.

Araştırmada, yaşın, eğitim düzeyinin ve bilimsel araştırma süreci hakkında eğitim alma durumunun hemşirelerin bir bilimsel bir araştırma sürecini yönetmede etkili olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, kurumların hizmet içi eğitim programlarında bilimsel araştırma bilgi ve becerileri konularına yer verilmesi, araştırmalara kaynak desteği sağlanması için kurumlarda araştırma kültürünün oluşturulması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, H.İ., Çepni, S., Şahin, Ç. (2013). *Doktora tez sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 50-69.
- Akpınar, B. R. (2017). *Klinik araştırma yaparken yaşanan zorluklar. I. Ulusal Hemşirelikte Araştırma Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara.*
- Arslanhan, Ş. (2019). *Bir kadın sağlığı eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşire ve ebelerin kanıta dayalı uygulamalara yönelik tutumlarının ve araştırma sonuçlarını kullanmadaki engellerinin belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Aydın, Y., Adıgüzel, A., Topal, E. A. (2015). *Ebe ve hemşirelerin bilimsel çalışmalara yönelik tutumlarının belirlenmesi. J Hum Rhythm*, 1(4), 168-75.
- Bayık, A. (2002). *Hemşirelik disiplini ve araştırma. Erefe İ.(editör) Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. İstanbul, Odak Ofset*, 13-26.
- Berthelsen, C. B., Hølge-Hazelton, B. (2017). *'Nursing research culture'in the context of clinical nursing practice: addressing a conceptual problem. Journal of advanced nursing*, 73(5), 1066-1074.
- Cozier, B. (2004). *Historical and contemporary nursing practice. fundamental of nursing. Seventh Edition*, 3-17.
- Çankaya, S., Kaynar, B.N., Çöker, G., Alp, M., Acar, E.D., Bayrambey, Z., ...Akbaş, F. (2018). *Ebelerin araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını bakımda kullanma ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. ACU Sağlık Bil Derg*, 9(2), 177-184.
- Emiroğlu, E.N., Terzioğlu, F., Ünlü, H., Bulut, H. (2005). *Hemşirelerin araştırmalara katılma durumları, araştırmaya ilişkin görüşleri ve bilgi gereksinimleri. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2), 65-86.
- Glacken, M., Chaney, D. (2004). *Perceived barriers and facilitators to implementing research findings in the Irish practice setting. Journal of Clinical Nursing*, 13, 731-740.
- Gören, Y. Ş., Yalın, N. Y. (2015). *Ulusal hemşirelik dergilerinin araştırma ve yayın etiği politikalarının dergi internet siteleri üzerinden incelenmesi. Turkish Journal of Bioethics*, 2(2), 137-54.
- Hicks, C. (1995). *The shortfall in published research: a study of nurses' research and publication activities. J Adv Nurs*, 21, 594-604.
- Hofmeister, N. (2007). *Attitudes of nurses toward research. (Master Theses). Grand Valley State University.*
- Kajermo, K. N., Nordstrom, G., Krusebrant, A., Lutzen, K. (2001). *Nurses' experiences of research utilization within the framework of an educational programme. Journal of Clinical Nursing*, 10(5), 671-681.
- Kelleci, M., Gölbaşı, Z., Yılmaz, M., Doğan, S. (2008). *Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin Araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını bakımda kullanma ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, (2), 3-16.

- Kocaman, G. (2017, Nisan). *Hemşirelik araştırmalarının uygulamada kullanımı. I. Ulusal Hemşirelikte Araştırma Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara.*
- Kovačević, A., Prlić, N., Matijašević, B. (2017). *Nurses' attitudes toward nursing research. Southeastern European Medical Journal, 1(2), 71-80.*
- Mehrdad, N., Salsali, M., Kazemnejad, A. (2008). *Iranian nurses' attitudes toward research utilisation. Journal of Research in Nursing, 13(1), 53-65.*
- Meijers, J.M.M., Janssen, M.A.P., Cummings, G.G., Wallin, L., Estabrooks, C.A., Halfens, R.Y.G. (2006). *Assessing the relationships between contextual factors and RU in nursing: systematic literature review. Journal of Advanced Nursing, 55(5), 622-635.*
- Nahcivan, N. (2014). *Araştırma konusunu belirleme & literatür tarama ve inceleme. Erdoğan S, Nahcivan N, Esin MN. (Eds.) Hemşirelikte Araştırma Süreci, Uygulama ve Kritik. 1. Baskı, 29-63.*
- Oranta, O., Routasalo, P., Hupli, M. (2002). *Barriers to and facilitators of research utilization among Finnish registered nurses. J Clin Nurs, 11(2), 205-13.*
- Özgül, K., Özcan, A., Muz, G., Turaç, N. (2019). *Hemşirelik öğrencilerinin araştırma ve gelişmelere karşı farkındalık tutumları ve eleştirel düşünme becerileri. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci, 11, 109-119.*
- Öztürk, A., Kaya, N., Ayık, S., Uygur, E., Cengiz, A. (2010). *Hemşirelik uygulamalarında araştırma sonuçlarının kullanımında engeller. İ.Ü.F.N. Hem. Derg, 18, 144-55.*
- Platin, N. (2000). *Kanıtı dayalı hemşirelik ülkemizde uygulanamaz. Neden? 1.Uluslararası ve VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi, Kongre Kitabı, 29 Ekim-2 Kasım 2000, Antalya, 23-26.*
- Squires, J.E., Estabrooks, C.A., Gustavsson, P. (2011). *Individual determinants of research utilization by nurses: a systematic review update. Implement Sci, 6(1), 1-20.*
- Veeramah, V. (2004). *Utilization of research findings by graduate nurses and midwives. Journal of Advanced Nursing, 7(2), 183-191.*
- Vijayalakshmi, P., Pashupu, D.R., Thimmaiah, R., Math, S.B. (2014). *Nurses attitudes and perceptions of nursing research: An Indian perspective. Asian Journal of Nursing Education and Research, 4(4), 509-513.*
- Wilson, K., Butterworth, T. (2000). *World Health Organization. Research awareness in nursing and midwifery: a workbook (No. EUR/00/5019309/17). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.*
- Yava, A., Çiçek, H., Tosun, N., Yanmış, N., Koyuncu, A., Güler, A., Akbayrak, N. (2008). *Kardiyoloji ve kalp damar cerrahisi hemşirelerinin araştırma sonuçlarını kullanmalarını etkileyen faktörler. Anatol J Clin Investig, 2(4), 160-166.*
- Yılmaz, F.A., Tel, H. (2010). *Hemşirelerin araştırmaya ve araştırma sonuçlarının uygulama alanında kullanılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 13(1), 15-23.*
- Yılmaz, A., Yazgan, E.Ö., Dur, B., Salman, F., Demir, A. (2017). *Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma (1977-2016). Turkish Journal of Research & Development in Nursing, 19(3), 34-44.*